

'Als iemand eet, maakt dat smakkende en slurpende geluiden'

Toen Gerard Reve in 1969 na de uitreiking van de Martinus Nijhoffprijs voor vertalingen aan de Tsjechische Neerlandica en prijswinnares Olga Krijtova werd voorgesteld, was hij niet te flauw op te merken dat hij zijn boeken liever niet in een communistisch land zag verschijnen. Waarop de vertaalster repliceerde dat daar ook geen enkele behoefte aan was.

Tegenwoordig gaat dat niet meer op. Al meer dan dertig jaar doceert Dr. Olga Krijtova op de subfaculteit Nederlands van de Karlova Universiteit te Praag Nederlandse literatuur. Toen ik er onlangs op bezoek was gaf Olga's toekomstige opvolgster Jitka Hronova een college over *De Avonden*. De studenten, acht in getal, amper derdejaars, legden in bijna vlekkeloos Nederlands uit waar het in *De Avonden* volgens hen om gaat.

'Als iemand eet, maakt dat smakkende en slurpende geluiden, Frits let daar in het bijzonder op', zegt Jitka. 'Hij kan niets anders horen als zijn vader eet. Toch mochten we de houding van

Frits ten opzichte van zijn vader niet zo negatief zien als sommige Nederlandse kritieken beweren.' Algemeen gelach en opmerkingen in het Tsjechisch als de passage ter sprake komt waarin Frits zijn anus via de spiegel aan een onderzoek onderwerpt.

Jitka vertelt dat het in Nederland niet de gewoonte is een onderscheid te maken tussen het literaire thema en het politieke thema van een boek. 'Het thema is: de zinloosheid van het bestaan voor de naoorlogse generatie. Eenzaamheid, kleinburgerlijk milieu en isolement in een kapitalistische maatschappij zijn belangrijke elementen in het boek.'

Het laatste 'element' wordt met de nodige ironische kuchjes ontvangen. Reves houding als communistenvreter komt niet ter sprake. 'In *De Avonden* zit geen erotiek, maar in zijn latere werk worden homosexualiteit en sadisme steeds belangrijker. Het zijn vaak oudere mannen die kleine jongetjes willen martelen. Misschien wel om ze later te kunnen troosten', zegt Jitka er wat dromerig achteraan.

Naar de waardering voor het boek gevraagd, antwoordt iemand: 'Ik vond het meer interessant dan leuk om te lezen.' Instemmend geknik. Welke boeken of schrijvers ze dan wel leuk vinden? Een studente is fan van Hotz, weer een andere heeft *De Aanslag* van Mulisch zo mooi gevonden, of is een liefhebber

De Avonden in Praag

G.K. van het Reve

Door Hans Renders

van Breyten Breytenbach. Jitka schrijft een dissertatie over Nederlandstalige literatuur voor Antilliaanse kinderen.

De vraag is natuurlijk: hoe kom je als Praagse op het idee om Nederlands te gaan studeren?

Olga Krijtova wilde aan het begin van de jaren vijftig naar de kunstacademie omdat ze zich geïnspireerd voelde door de Nederlandse schilderkunst. Vooral Rembrandt en Van Gogh vond ze mooi. Toen ze niet werd aangenomen is ze uit pure verliefdheid op die Nederlandse schilders hun taal gaan leren. Ze schreef zich op de universiteit van Praag in als studente Engels en Nederlands. De in 1948 uit het Nederlandse leger gedeserteerde Hans Krijt, later haar man, gaf er conversatielessen. Nadat ze de taal van 'haar' schilders geleerd had, kwam ze tot de ontdekking dat Van Gogh zijn

brieven deels in het Frans schreef. Maar ook kwam ze er al snel achter dat ze door moest gaan in de Nederlandse taal om een baan aan de universiteit te krijgen omdat de concurrentie praktisch nihil was.

Concurrentie of niet, ondertussen heeft ze 52 boeken uit het Nederlands in het Tsjechisch vertaald. Haar eerste vertaling was *De Onrustzaaijer* van Willem van Maanen, daarna vertaalde ze *Het meisje met het rode haar* van Theun de Vries — 'die eindelijk de erkenning heeft gekregen waar hij recht op heeft'. Jan den Hartog, Johan Fabricius, Louis Couperus, Anton Coolen en Willem Elschot zijn dankzij Krijtova populaire schrijvers in Tsjecho-Slowakije.

Er is veel belangstelling voor de Nederlandse literatuur in Tsjecho-Slowakije. Maar dat zegt nog niets. Een boek vertalen is minder werk dan er voor zorgen

dat het manuscript de lange ambtelijke weg aflegt die leidt tot het daadwerkelijk publiceren van de vertaling. Bovendien zijn er bijna altijd wederzijdse irritaties over enkele zinnen die al dan niet geschrapt moeten worden. Harry Mulisch reageerde nogal laconiek op de vraag of hij het niet vervelend vond dat er enkele passages over Praag in de Tsjechische vertaling van *De Aanslag* zijn weggelaten, maar Olga Krijtova heeft veel energie gestoken in haar pogingen ze er in te houden.

Maar ook vanuit Nederland ondervindt ze tegenwerking. Van R. J. Peskens, pseudoniem van G. A. van Oorschoot, heeft ze twee boeken vertaald. In Praag gaf de censuur na allerlei morele en politieke bezwaren eindelijk toestemming om tot publikatie over te gaan, maar het feest ging niet door omdat nu opeens de schrijver verbod zijn boeken in een communistisch land te laten circuleren. Campert en Carmiggelt hadden aanvankelijk soortgelijke bezwaren, maar die zijn overstag gegaan. Hermans is erf apart probleem omdat er bezwaren zijn van zowel de auteur als van de Tsjechische censuur. De boeken van Jan Wolkers vond de censuur te pornografisch voor het Tsjechische publiek.

Nu is dat ook wel eens omgekeerd geweest. Het beroemde Tsjechische volksboek *De avonturen van den braven soldaat Schwejk* van Jaroslav Hasek werd in 1932 door S. van Praag in het Nederlands vertaald. In een noot bij een passage waarin oorspronkelijk scabreuze woorden voorkomen schrijft Van Praag: 'De overleden schrijver moge den vertaler dispensatie verleenen voor het feit, dat hij (op niet al te veel plaatsen) toch maar puntjes neerzette. Hij kan als eenige verontschuldiging aanvoeren, dat vele parlementsliden van zijn land te ver van het volk afstaan, om zulke echte sappige volksuitdrukkingen te bezigen.'

Jitka heeft een jaar in Amsterdam gestudeerd. Dat is haar wel bevallen. Behalve dat ze de Nederlanders weinig 'emotief' vindt (maar wel aardig, haast ze zich er achteraan te zeggen), haalt ze de problemen rondom de vertaling van *Somberman's actie* van Remco Campert aan als staaltje van typisch Nederlands gedrag: 'Wat geen Amerikaan, Fransman of Engelsman zou doen. Hij verbod aanvankelijk het verschijnen van de vertaling. Nederlanders halen zich ook altijd wat in het hoofd.'